

УДК [343.851:343.35](477)

Сергій Олександрович КОЛБ,

кандидат юридичних наук, начальник юридичного відділу Луцької об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління Державної фіскальної служби у Волинській області, Луцьк, Україна

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

В науці під індивідуальним запобіганням злочинам розуміють різновид запобігання злочинності щодо конкретної особи. Тобто індивідуальне запобігання становить ту частину запобіжної діяльності, яка здійснюється на стадії котра передуює виникненню злочинного наміру [1, с. 146].

Поряд з цим, серед кримінологів є й інший підхід, а саме: зазначений напрям запобіжної діяльності в якості окремо взятого вони не виокремлюють, відносячи індивідуальне запобігання злочинам вони відносять до змісту та одного з видів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам [2, с. 39].

Попри це науковці єдині в тому, що головним завданням індивідуальної запобіжної діяльності є усунення загрози потенційного злочину [1, с. 146]. Більш того, як у зв'язку з цим слушно зауважив А. П. Закалюк, той факт, що теорія запобігання злочинності у певній частині, зокрема у теоретичному обґрунтуванні запобіжних заходів, тактики і методи їхнього застосування тощо, ніби виходить за межі теорії кримінології та користується здобутками інших наук, приміром педагогіки, психології, соціології тощо, не є аргументом для «відокремлення» теорії запобіжної діяльності від теорії кримінологічної науки [3, с. 325].

До об'єктів індивідуального запобігання злочинам В. В. Голіна відніс наступні:

- 1) поведінка та спосіб життя осіб, з високою ймовірністю схильних до вчинення злочину;
- 2) соціальні елементи їх особистості, які відображають антигромадську спрямованість;
- 3) соціально значущі при формуванні і реалізації особистості деякі психофізичні особливості індивідів;
- 4) несприятливі, криміногенні умови оточуючою особою середовища та життєвого укладу;
- 5) інші довготривалі обставини, які сприяють створенню криміногенної ситуації і полегшують вчинення злочину [2, с. 39].

Залежно від стадії генезису особи злочинця в кримінології виділяють чотири види індивідуального запобігання злочинності:

1. Рання профілактика (запобігання) – стосується об'єктів, які перебувають на початковому етапі криміналізації особи, а саме: необхідно виявляти джерела кримінальних та інших анти суспільних впливів на особу(групу осіб) до того, як цей вплив не подіяв на її (їх) поведінку; одночасно виявляти, коли для особи, яка профілактується, ці контакти виявилися цікавими, аби впливати на конкретні життєві обставини.

2. Безпосередня профілактика (запобігання) – стосується осіб, поведінка яких свідчить про розви-

ток у них негативних інтересів, звичок, стереотипів (відчуження від позитивного мікросередовища, сумнівні знайомства, ін.); безпосередньо беруть участь у вчиненні адміністративних правопорушень.

3. Профілактика(запобігання) на етапі злочинної поведінки (пенітенціарний вид) – стосується осіб, що вчинили злочини і стосовно них суд прийняв рішення про застосування різних заходів кримінально-правового впливу.

4. Профілактика рецидиву (пост пенітенціарний вид) – стосується осіб, що відбули покарання у виді позбавлення волі, але підлягають нагляду з метою запобігання рецидиву [4, с. 101–102].

При цьому для визначення кола осіб, які потребують індивідуального запобігання, необхідно мати фактичні, правові та кримінологічні підстави [1, с. 146].

Фактичні підстави такого запобігання злочинам – реальна поведінка особи, в якій закладений потенційний злочин, враховуючи, що така анти суспільна поведінка є реальним проявом особи, її головною спрямованістю і домінуючим внутрішнім змістом [2, с. 39–40].

Правові підстави – це урегульованість індивідуального запобігання злочинам нормами права (хоча, як показує вивчення наукової літератури та змісту нормативно-правових актів, чинне законодавство, в Україні й містить низку правових підстав індивідуального запобігання, але більшість із них мають відомий характер, що, звичайно, недостатньо) [1, с. 146].

Під кримінологічними підставами необхідно розуміти наявність певного рівня кількісно-якісних показників криміногенності особи, що дозволяє виділити з маси відповідної категорії осіб саме тих, від кого з високим ступенем імовірності слід очікувати вчинення злочину [2, с. 40].

Індивідуальне запобігання злочинам реалізується, як правил, у двох формах:

а) якщо йдеться про усунення причин і умов, які сприяли вчиненню конкретних злочинів, що були виявлені у процесі діяльності спеціальних суб'єктів, то це – вимоги про вжиття заходів організаційно-управлінського, економічно-технологічного та ідеологічного характеру, які реалізуються в особливому процесуальному порядку (глава 4 КПК України «Докази і доказування»);

б) якщо йдеться про особу конкретного злочинця, то застосовуються програми індивідуального коригування правопорушуючої поведінки [4, с. 102–103].

До напрямів індивідуального запобігання злочинам науковці відносять: 1) переконання; 2) надання допомоги; 3) примус [2, с. 41].

Заходи переконання – це процес логічного обґрунтування особі думки про відмову від криміногенної поведінки, злочинних намірів, антисупільних постановок (індивідуальні та колективні бесіди; обговорення поведінки особи; прислуховуються курсу лекцій на правові теми; ін.) [1, с. 146].

Заходи соціальної допомоги – працевлаштування, поліпшення побутових умов, зміна способу життя шляхом підвищення соціального статусу, освіти, отримання престижної спеціальності, лікування, встановлення корисних контактів, вибору життєвих перспектив тощо [2, с. 41].

Примус спричиняє для особи несприятливі наслідки фізичного, матеріального та технічного характеру (профілактичний контроль за місцем проживання або навчання особи з боку правоохоронних

органів чи громадськості; штраф; адміністративний нагляд; ін.) [1, с. 147].

Як з цього приводу зробив висновок А. П. Закалюк, саме вплив на особу, яка замислила вчинити злочин або розпочала його вчинення, може відвернути або припинити злочин. При цьому зазначений вплив може бути безпосереднім або опосередкованим, у тому числі із застосуванням оперативних можливостей, через ближнє оточення, членів сім'ї [3, с. 334].

Саме зазначені теоретико-прикладні засади мають складати зміст індивідуального запобігання корупційним злочинам, з урахуванням особливостей запобіжної діяльності, що здійснюється у цьому напрямі.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінологія: підручник/В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуська та ін.; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна. Харків: Право, 2014. 440 с.
2. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
3. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: Ін Юре, 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.
4. Профілактика злочинів: підручник/О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін.; за заг. ред. О. М. Джужа. Київ: Атіка, 2011. 720 с.

Одержано 03.02.2017